

การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทระดับท้องถิ่นในสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว*

LOCAL MEDIATION IN LAO PEOPLE'S DEMOCRATIC REPUBLIC

สุวรรณ วงษ์การคำ

Suwan Wongkanka

องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านพลับ อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

Administrative Organization of Ban Plub, Bang Pa In District, Ayuthaya Province, Thailand

Email: hinpak.law@gmail.com

บทคัดย่อ

ในปัจจุบันนี้ จะเห็นได้ว่าทุกสังคมและทุกประเทศมีความต้องการให้เกิดความสงบสุขของสังคม แต่ด้วยการเปลี่ยนแปลงของสภาพทางสังคม เศรษฐกิจ การเมือง และสภาพแวดล้อมอื่นๆ อีกมากมาย เป็นเหตุให้ในสังคมทุกประเทศย่อมมีข้อพิพาท ข้อขัดแย้งเกิดขึ้นเป็นจำนวนมาก ทำให้มีคดีขึ้นสู่การพิจารณาของศาลเป็นจำนวนมาก เป็นต้น การสร้างสังคมเข้มแข็งโดยเฉพาะในการจัดการความขัดแย้งในสังคมได้ด้วยสมาชิกในสังคมนั้นๆ เอง จึงเป็นการสร้างสันติวัฒนธรรมในเกิดขึ้นได้อย่างยั่งยืนในบรรยากาศที่มีมิตรภาพตามบริบทของแต่ละสังคมที่ติงาม การประสานประโยชน์ด้วยการจัดการความขัดแย้งในสังคมระดับท้องถิ่นย่อมส่งผลต่อความมั่นคงของสังคมระดับประเทศ และลดการใช้กระบวนการยุติธรรมของภาครัฐลงได้เป็นจำนวนมาก ซึ่งหมายถึงการลดค่าใช้จ่ายต่างๆ ด้วย

วิธีการไกล่เกลี่ย ซึ่งเป็นวิธีการระงับข้อพิพาทได้ทั้งทางแพ่งและทางอาญา ได้ผลดีและมีประสิทธิภาพต่อความยุติธรรม นอกจากนี้ยังเป็นการลดคดีที่ไม่สำคัญที่ต้องขึ้นสู่ศาลได้เป็นจำนวนมาก สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ได้ใช้วิธีการไกล่เกลี่ยซึ่งเป็นวิธีการระงับข้อพิพาททางเลือกตามข้อตกลงของรัฐธรรมนูญว่าการกระทรวงยุติธรรมที่มีระเบียบเฉพาะสามารถนำมาใช้ในการไกล่เกลี่ยจนประสบผลสำเร็จอย่างต่อเนื่องจนถึงทุกวันนี้ ด้วยการสร้างสังคมเข้มแข็งด้วยสังคมนั้นๆ เอง เป็นการบูรณาการความร่วมมือของสมาชิกในสังคมอย่างมีรูปแบบและกระบวนการที่ชัดเจน มีหลักเกณฑ์วิธีการที่เป็นที่ยอมรับได้ น่าเชื่อถือ เป็นที่

* Received 20 June 2020; Revised 21 July 2020; Accepted 26 August 2020

ยอมรับของสังคมในพื้นที่นั้นๆ ได้ วิธีการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทเป็นวิธีการที่เหมาะสมที่จะนำมาใช้ในข้อพิพาทอย่างยิ่ง และมีผลบังคับได้ตามกฎหมาย

คำสำคัญ: การไกล่เกลี่ย, ข้อพิพาท, ข้อพิพาท

Abstract

Nowadays, although all of the countries desire peace in the societies, the changes of the social, economic, political, and environmental factors have led to myriad disputes in every nation, bringing numerous lawsuits to the courts. Building a strong society, especially in dealing with conflicts in society by members of that society itself, thus creating a sustainable culture of peace in an atmosphere of friendship in accordance with the context of each good society. Coordinating benefits through conflict management at the local level will affect the stability of the society at the national level. and reduce the use of the government's judicial process a lot This means reducing expenses as well.

Mediation is a method for solving both civil and criminal disputes, which is effective for judicial process. It also reduces the number of miscellaneous cases that are not necessary to be decided by the courts. The Lao People's Democratic Republic has applied the mediation, as the alternative dispute resolution, according to the agreement of the Minister of Justice, that has the specific regulations successfully until today. By building a strong society with that society itself, it is the integration of cooperation among members of the society in a clear form and process. There is a methodology that is acceptable, credible, socially acceptable in that area. Local mediation methods are the most appropriate methods to be applied locally. and is enforceable by law.

Keywords: Mediation, Dispute, Local

มนุษย์ในหลายประเทศอยู่ในสังคมซึ่งประกอบด้วยชุมชนหลายเผ่าพันธุ์ ซึ่งการอยู่ร่วมกันเมื่อเวลาผ่านไปนานๆก็จะขยายเป็นสังคมที่มีขนาดใหญ่ หากสังคมใดมีความรักความสามัคคีกันก็ทำให้สังคมนั้นน่าอยู่และสงบสุขเป็นชุมชนที่เข้มแข็งแต่หากมีการเพิ่มประชากรมากขึ้นเท่าใดก็ยิ่งทำให้มีการแย่งชิงกันในเรื่องความเป็นอยู่และแสวงหาผลประโยชน์ทั้งทรัพย์สินเงินทองเพื่อสร้างความมั่นคงให้แก่ตนเองและคนภายในครอบครัว ด้วยเหตุนี้เองจึงทำให้การอยู่ร่วมกันของมนุษย์ต้องมีการกระทบกระทั่งกันด้วยจากสาเหตุต่างๆ และหากมีข้อพิพาทเกิดขึ้นย่อมจะส่งผลกระทบต่อความเป็นอยู่ของสมาชิกคนในสังคมนั้นๆ โดยไม่ใช่เพียงแต่จะส่งผลกระทบต่อเฉพาะคู่กรณีที่เกิดพิพาทกันเท่านั้น จึงจำเป็นอย่างยิ่งต้องหาวิธีการแก้ไขหรือยุติข้อพิพาทที่เกิดขึ้นนั้นให้ยุติลงโดยเร็วเพื่อให้เกิดความสามัคคีในสังคม (Goldberg Stephen B. et al., 1985) ซึ่งการยุติข้อพิพาทหรือการแก้ไขข้อขัดแย้งที่เกิดขึ้นนั้น อันจะทำให้ข้อพิพาทนั้นยุติลงได้โดยรวดเร็วในแบบง่ายที่สุดหรือเร็วที่สุดคงไม่พ้นวิธีการพูด การเจรจา แต่หากไม่สามารถตกลงกันได้จึงจำเป็นที่จะต้องมียุติบุคคลที่สามเข้ามาเป็นผู้ประสานความสามัคคีให้แก่คู่กรณีที่เกิดพิพาทนั้น โดยเรียกว่า “การไกล่เกลี่ย” (Mediation)

ดังนั้น จะเห็นได้ว่าแนวคิดพื้นฐานว่าด้วยการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทนั้นได้เกิดขึ้นมานานแล้วพร้อมๆกับการตั้ง การรวมกันของสังคมมนุษย์ เพราะมนุษย์เป็นสัตว์สังคม (Social Animal) เมื่อมีข้อพิพาทหรือความขัดแย้งเกิดขึ้นก็จะได้รับการแก้ไขโดยการเจรจา หรือการไกล่เกลี่ย เมื่อสังคมหรือชุมชนมีข้อพิพาทหรือความขัดแย้งที่ซับซ้อนมากยิ่งขึ้นเครื่องมือที่จะนำมาแก้ไขปัญหาต่างๆหรือลงโทษผู้ที่ฝ่าฝืนกฎเกณฑ์หรือกติกาของสังคมก็ได้มีการพัฒนาเป็นหลักเกณฑ์มากขึ้นมีองค์กรหรือสถาบันที่ใช้หลักเกณฑ์ในการแก้ไขข้อขัดแย้งเหล่านั้นอย่างเป็นระบบที่เป็นทางการมากขึ้น ดังสุภาษิตที่ว่า “ที่ใดมีสังคมที่นั่นย่อมมีกฎหมาย” (สมยศ เชื้อไทย, 2551) (Ubi Societas, Ibi Jus) ในการยุติคดีได้โดยที่ไม่ต้องดำเนินการอย่างเป็นทางการนั้น จะช่วยให้คู่กรณีสามารถที่จะอยู่ในสังคมต่อไปได้

อย่างไรก็ดี ประเทศต่างๆในโลกนี้ก็พยายามหาวิธีการระงับข้อพิพาทหรือข้อขัดแย้ง โดยให้ใช้วิธีที่เป็นทางการหรือกระบวนการทางศาลให้น้อยที่สุด โดยให้คู่พิพาทได้มีโอกาสพูดคุย เจรจากันเอง หรือมีคนกลางเข้ามาอำนวยความสะดวกทำการไกล่เกลี่ยให้ ซึ่งเป็นสิ่งที่มนุษย์มีอยู่แล้วตามธรรมชาติ ซึ่งอาจจะเป็นการผ่อนคลายนานกว่าในที่ที่เป็นห้องไกล่เกลี่ยที่เป็นส่วนตัวโดยการไกล่เกลี่ยเป็นกระบวนการแบบไม่เป็นทางการ มีความยืดหยุ่นช่วยให้ผู้ไกล่เกลี่ยและผู้ที่เกี่ยวข้องไกล่เกลี่ยใช้แนวทางต่างๆในการแก้ไขปัญหาเชิงสร้างสรรค์ในการหาข้อยุติ รวมทั้งการไกล่เกลี่ยจะเป็นการประหยัดทั้งเงินและเวลาของแต่ละฝ่าย นอกจากนี้การเข้าถึงข้อ

ยุตินั้นฝ่ายที่ใกล้เคียงมักจะหลีกเลี่ยงประเด็นทางอารมณ์จากการมีส่วนร่วมในความขัดแย้งอย่างต่อเนื่อง (Michael L. Moffitt and Robert C. Bordone, 2005)

ในการนี้ จะเห็นได้ว่ากระบวนการใกล้เคียงข้อพิพาทนั้นเป็นวิธีการช่วยขจัดความขัดแย้งของคู่พิพาท ซึ่งมีบุคคลที่สามหรือคนกลางเข้ามาช่วยเหลือให้ความสะดวกแก่คู่พิพาทให้ตกลงกันเพื่อยุติข้อพิพาทนั้นๆในเวลาอันรวดเร็ว เปรียบเสมือนว่ามีการร่วมกันทั้งหมดสามฝ่าย กล่าวคือคู่พิพาทสองฝ่าย และบุคคลที่สามหรือผู้ใกล้เคียงอีกฝ่ายหนึ่ง โดยทั้งสามฝ่ายจะดำเนินการหาทางออกจากข้อพิพาทนั้นโดยสันติวิธีนั่นเอง (สุวรรณ วงษ์การค้า, 2563)

การใกล้เคียงข้อพิพาทสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว หรือ ส.ป.ป.ลาว เมื่อครั้งในอดีตเคยตกเป็นเมืองขึ้นของสาธารณรัฐฝรั่งเศส ซึ่งได้มีการปรับและเลือกเอากฎหมายในส่วนที่ดีและเหมาะสมกับ วัฒนธรรม จารีตประเพณี สังคม และการดำรงชีวิตของประชาชน ส.ป.ป.ลาว อีกทั้งยังมีนโยบายใช้การระงับข้อพิพาทโดยการใกล้เคียงในชุมชนเพื่อลดคดีขึ้นสู่ศาล

หลักการการใกล้เคียงข้อพิพาททั่วไป สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว บริหารภายใต้ระบบการเมืองของพรรคประชาชนปฏิวัติลาว (Laos People's Revolution Party : LPRD) เป็นองค์กรนำและมีอำนาจสูงสุด “ประชาธิปไตยแบบรวมศูนย์” มีกระทรวงและสถาบันรับอำนาจจากศูนย์กลาง แบ่งพื้นที่การปกครองเป็น 16 แขวง ในแต่ละแขวงประกอบไปด้วยเมืองเทียบเท่ากับอำเภอของประเทศไทย ซึ่งในแต่ละเมืองจะประกอบด้วยหมู่บ้านหลายหมู่บ้าน มีนายบ้านหรือผู้ใหญ่บ้านทำหน้าที่บริหารบ้าน และในส่วนของโครงสร้างหลักหรือการปกครองส่วนกลางนั้น ประกอบไปด้วยสถาบันหรือองค์กรหลัก ได้แก่ฝ่ายบริหาร ฝ่ายนิติบัญญัติ และฝ่ายตุลาการ ตามหลักประชาธิปไตย (นิตยา โพธิ์นอก และคณะ, 2560)

รัฐธรรมนูญของ ส.ป.ป.ลาว ได้กำเนิดขึ้นในปี ค.ศ.1991 (พ.ศ.2534) โดยสภาประชาชนสูงสุด หรือปัจจุบันเรียกว่าสภาแห่งชาติ และปัจจุบันรัฐธรรมนูญ ส.ป.ป.ลาว ได้มีการปรับปรุงเนื้อหาในปี พ.ศ.2546 ซึ่งได้บัญญัติโครงสร้าง อำนาจหน้าที่องค์กรตุลาการของ ส.ป.ป.ลาว ไว้โดยประกอบด้วย ศาลประชาชนและองค์กรอัยการ กล่าวคือ ศาลประชาชนคือองค์กรพิพากษาคดี ส่วนองค์กรอัยการคือองค์กรติดตามตรวจตราการปฏิบัติตามกฎหมาย

ศาลประชาชน จะประกอบด้วยศาลประชาชนสูงสุด (ศาลฎีกา) ศาลอุทธรณ์ ศาลประชาชนแขวง (ศาลจังหวัด) ศาลประชาชนเมือง (ศาลอำเภอ) และศาลทหาร (รัฐธรรมนูญ

แห่งสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว, 2015) สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว (ส.ป.ป.ลาว) มีกลไกในการส่งเสริมระบบงานยุติธรรมชุมชน โดยมีการดำเนินงานเกี่ยวกับระบบรากฐานของยุติธรรมชุมชน ครอบคลุมทั้งหมด 5 งาน กล่าวคือ (ถวิลวดี บุรีกุล และคณะ, 2562) งานอบรมและเผยแพร่กฎหมาย งานสร้างหมู่บ้านปลอดคดี งานแก้ไขข้อขัดแย้งระดับหมู่บ้าน งานยุติธรรมเด็ก และงานสร้างบุคลากรทางกฎหมาย ซึ่งเมื่อพิจารณาแล้วเห็นได้ว่ารัฐบาล ส.ป.ป.ลาว ได้ดำเนินการทางกฎหมายจนมีผลทำให้เป็นไปตามเป้าหมายในกระบวนการยุติธรรมชุมชน

การใกล้เคียงข้อพิพาทของ ส.ป.ป.ลาว ไม่มีหลักฐานที่ชัดเจนว่าเกิดขึ้นครั้งแรกเมื่อใด แต่เชื่อว่าได้เกิดขึ้นมานานแล้ว โดยเป็นการใกล้เคียงด้วยประเพณีและการดำเนินด้วยวิถีชีวิตแบบสังคมดั้งเดิมของ ส.ป.ป.ลาว ผู้ทำหน้าที่ใกล้เคียงก็คือผู้เฒ่าผู้แก่ หรือบุคคลที่เป็นที่นับถือของชุมชน หรือตาแสง หรือที่เป็นเจ้ากักเจ้าเหล่าเป็นผู้อบรม แต่ไม่ได้ใช้คำพูดว่า “การใกล้เคียง” (ส.ป.ป.ลาว, 2562) อย่างไรก็ตาม การใกล้เคียงในแบบดั้งเดิมนี้อาจลดบทบาทลงเพราะสังคมมีการเปลี่ยนแปลงไปด้วยอำนาจของการบริหารจัดการของรัฐที่เข้าไปควบคุมพฤติกรรมของประชาชน โดยมีเจ้าหน้าที่ของรัฐใช้กฎ ระเบียบเพื่อดูแลประชาชนอันเป็นไปตามหลักสากล จึงเป็นเหตุให้ประชาชนยอมรับในการจัดการของรัฐมากขึ้นเรื่อยๆ ทำให้ประชาชนนำข้อพิพาททั้งทางแพ่งและอาญาไปให้องค์กรของรัฐพิจารณาตัดสินและช่วยเหลือในการใกล้เคียงองค์กรดังกล่าว คือศาลประชาชนนั่นเอง(ศาลยุติธรรม) (ถวิลวดี บุรีกุล และคณะ, 2562)

กระบวนการใกล้เคียงข้อพิพาทของ ส.ป.ป.ลาว ทั้งในศาลและนอกศาลเป็นไปตามกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 53 มาตรา 54 ซึ่งมีหลักการที่เป็นสาระสำคัญ กล่าวคือ มาตรา 53 ได้บัญญัติกฎหมายเกี่ยวกับระยะเวลาการใกล้เคียงคู่กรณีพิพาทไว้ “ผู้ใหญ่บ้านจะทำการใกล้เคียงคู่กรณีพิพาท ที่พิพาทกันทางแพ่งก่อนการยื่นฟ้องต่อศาลก็ได้ ตามการร้องขอของคู่กรณีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง ในกรณีที่ไต่ยื่นฟ้องต่อศาลแล้ว ในระยะการสืบพยานและการประกอบหลักฐานจนถึงการพิจารณาตัดสินคดีในที่ประชุมศาล ศาลจะทำการใกล้เคียงคู่ความอีกครั้งก็ได้”

เมื่อพิจารณาแล้วจะเห็นว่า มาตราดังกล่าวข้างต้นได้ดำเนินการรวมถึงการใกล้เคียงนอกศาลด้วย กล่าวคือให้ผู้ใหญ่บ้านได้ทำหน้าที่เป็นหัวหน้าผู้ใกล้เคียง โดยจะต้องใกล้เคียงข้อพิพาททั้งทางแพ่งหรือทางอาญาที่ยอมความได้ ทั้งนี้ความตามมาตรา 53 ยังได้กล่าวถึงความจำเป็นจะต้องมีการใกล้เคียงเพื่อระงับข้อพิพาทที่มีอยู่ในหมู่บ้านนั้น ๆ ก่อนจะนำคดีขึ้นสู่ศาลทุกครั้ง ทั้งนี้เพื่อเป็นการลดปริมาณขึ้นสู่ศาลด้วย

มาตรา 53 วรรคสอง สรุปลว่าเป็นกรณีที่คุณค่าความได้ยื่นฟ้องต่อศาลหรือเป็นกระบวนการไกล่เกลี่ยในศาล และไม่ว่าการพิจารณาคดีจะดำเนินการไปได้เพียงใดศาลมีอำนาจที่จะพยายามให้คุณค่าความได้มีโอกาสพูดจา ไกล่เกลี่ยผ่อนสั้นผ่อนยาวซึ่งกันและกันอีกครั้งก่อนจะตัดสินคดี เป็นธรรมเนียมปฏิบัติของศาลในการพิจารณาคดีแพ่ง จะเห็นได้ว่ามาตราดังกล่าวมีเจตนารมณ์ที่อยากให้สังคมมีความสุข ประชาชนในหมู่บ้านให้มีความรักความสามัคคีช่วยเหลือซึ่งกันและกัน แม้คดีจะนำขึ้นสู่ศาลแล้วก็ตาม แต่การไกล่เกลี่ยก็เพื่อให้เกิดการประนีประนอมยอมความอันเป็นหลักสำคัญเพื่อให้การพิจารณาคดีเป็นไปโดยรวดเร็ว และเป็นธรรม

มาตรา 54 เมื่อคุณค่าความได้ตกลงกันตามการไกล่เกลี่ยแล้วผู้ใหญ่บ้าน หรือศาลแล้ว จะต้องจัดทำจดหมายบันทึกและให้คุณค่าความลงลายมือชื่อไว้ จดหมายบันทึกการไกล่เกลี่ยนั้นจะมีผลบังคับปฏิบัตินับแต่วันที่คุณค่าความลงลายมือชื่อเป็นต้นไป ในกรณีที่เป็นการไกล่เกลี่ยในศาลนั้น ศาลจะออกคำสั่งให้ปฏิบัติภายในหนึ่งสัปดาห์ ศาลจะไม่นำเอาคดีที่คุณค่าความไกล่เกลี่ยกันแล้วมาพิจารณาใหม่

อย่างไรก็ตาม มาตราดังกล่าวยังได้กำหนดผลของการไกล่เกลี่ยประนีประนอมข้อพิพาททั้งในศาลและนอกศาล ว่าเมื่อคุณค่าความได้ไกล่เกลี่ยตกลงประนีประนอมยอมความกันแล้ว ผู้ใหญ่บ้านหรือผู้พิพากษา จะทำสัญญาประนีประนอมยอมความทุกครั้งไว้เพื่อเป็นหลักฐาน ซึ่งในการทำสัญญาประนีประนอมยอมความจะสมบูรณ์เมื่อคู่สัญญากระทำโดยใจสมัคร มิได้ถูกบังคับ และถูกต้องตามเงื่อนไขของสัญญา หลังจากนั้นแล้วจึงให้คุณค่าความลงลายมือชื่อไว้เป็นสำคัญ ทั้งนี้คณะกรรมการหมู่บ้าน หรือผู้พิพากษา หรือจำศาล ซึ่งเป็นผู้บันทึกสัญญาประนีประนอมยอมความจะต้องลงลายมือชื่อไว้เป็นหลักฐานเช่นกัน และสัญญาประนีประนอมยอมความจะมีผลตามกฎหมายนับแต่เวลานั้น

ในการนี้ เมื่อมีการไกล่เกลี่ยในศาล และได้จัดทำสัญญาประนีประนอมยอมความถูกต้องตามสัญญาแล้ว ศาลจะออกคำสั่งให้ปฏิบัติโดยทันที ไม่จำเป็นต้องพิจารณาพิพากษาคดีตามยอมอีก เพราะว่าคำสั่งให้ปฏิบัติของศาลซึ่งออกโดยประธานคณะศาลมีผลเท่ากับคำพิพากษตามยอมเช่นกัน

อนึ่ง คำสั่งให้ปฏิบัติของศาลนี้ กฎหมาย ส.ป.ป.ลาวไม่ได้กำหนดในการขออุทธรณ์ไว้ไม่ว่าจะมีเหตุผลใด ๆ ก็ตาม แต่ได้ให้คุณค่าความยื่นคำร้องขอตรวจตราไปยังศาลสูงได้ โดยผ่านองค์การอัยการประชาชน (กฎหมายว่าด้วยวิธีพิจารณาความแพ่งสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว, 1990) ในการนี้กฎหมายไม่อนุญาตให้ศาลอื่นใดทำการพิจารณานอกจากศาล

สูงเท่านี้ที่จะพิจารณาคำสั่งให้ปฏิบัติของศาลล่างได้ โดยการเอาคดีที่ทำสัญญาประนีประนอมยอมความในศาล ซึ่งศาลได้ออกคำสั่งให้ปฏิบัติไปแล้วนั้น เมื่อฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งไม่ยอมปฏิบัติตามกลับมาพิจารณาคดีใหม่อีกครั้ง แต่หากเป็นกรณีของการไกล่เกลี่ยประนีประนอมข้อพิพาทนอกศาล เมื่อคู่กรณีไม่ยอมปฏิบัติตามสัญญาประนีประนอมยอมความ ฝ่ายที่เสียประโยชน์จะต้องนำสัญญาประนีประนอมยอมความมาประกอบกับคำฟ้องยื่นต่อศาลที่มีอำนาจ ศาลจะทำการพิจารณาตามปกติและดำเนินคดีต่อไป

การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทระดับท้องถิ่น

ระบบยุติธรรมของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ได้กำหนดให้ระบบยุติธรรมทางเลือกเป็นระบบที่ระบุไว้ในกฎหมายอย่างชัดเจนว่าเป็นระบบยุติธรรมหลักของประเทศ (นิตยา โพธิ์นอก และคณะ, 2560) กล่าวคือ ได้กำหนดให้มีการใช้วิธีการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทก่อนที่จะใช้ระบบยุติธรรมกระแสหลัก ซึ่งการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทระดับท้องถิ่นของ ส.ป.ป.ลาว นั้น โดยหลักการแล้วจะเป็นการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทตาม ข้อตกลงของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม ว่าด้วยการสร้างตั้งและการเคลื่อนไหวยของหน่วยไกล่เกลี่ยข้อขัดแย้งขึ้นบ้าน ค.ศ. 2009 (พ.ศ.2552) ซึ่งมีหลักการสำคัญ ดังนี้

1. ความเป็นมาของการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทระดับหมู่บ้าน (นิตยา โพธิ์นอก และคณะ, 2560) รัฐบาลของ ส.ป.ป.ลาว มีนโยบายที่ชัดเจนเกี่ยวกับงานยุติธรรมระดับฐานรากที่เกี่ยวกับงานในระดับหมู่บ้านทุกๆด้าน จึงมีแนวคิดในการสร้างหมู่บ้านซึ่งจะทำให้ประเทศมีความเข้มแข็งประชาชนมีความสุข สังคมเป็นประชาธิปไตย และมีความยุติธรรมอย่างเสมอภาค ในการสร้างรัฐแห่งกฎหมายให้เกิดในระดับหมู่บ้านนั้นมีการบวนการทำได้หลายวิธี กล่าวคือการจัดกิจกรรมที่เกี่ยวกับงานยุติธรรม ประชาชนได้มีการเรียนรู้กฎหมาย ประชาชนได้เข้าร่วมพัฒนาครอบครัวและหมู่บ้าน ตลอดจนมีการดำเนินการไม่ให้มีการกระทำที่เป็นละเมิดต่อกฎหมาย อีกทั้งทำให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการแก้ไขระงับข้อพิพาทในระดับหมู่บ้าน ประกอบกับให้มีการรับรองการปฏิบัติตามที่กล่าวมาบนพื้นฐานของกฎหมาย ความเท่าเทียม และให้เกิดความรักสามัคคีภายในหมู่บ้าน

การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทระดับท้องถิ่นของ ส.ป.ป.ลาว เป็นไปตามหลักการของรัฐธรรมนูญ หมวดที่ 8 มาตรา 78 ซึ่งบังคับใช้เพื่อให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น และให้ประชาชนมีทางเลือกใช้แทนการนำข้อพิพาทไปฟ้องยังศาล ซึ่งจะทำให้คู่กรณีรู้สึกว่าจะชนะ ไม่มีผู้ใดแพ้ เพราะเป็นความยินยอมของคู่กรณีเอง ทั้งนี้ การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทระดับท้องถิ่นของ ส.ป.ป.

ลาว ประชาชนของ ส.ป.ป.ลาวได้ปฏิบัติกันมานานแล้วตั้งแต่ในอดีต โดยเป็นการไถ่เกี่ยบนพื้นฐานของประเพณีและขนบธรรมเนียม ในระยะต่อมาตั้งแต่ปี พ.ศ.2540 เป็นต้นมากระทรวงยุติธรรมได้ออกข้อกำหนดเกี่ยวกับการไถ่เกี่ยข้อพิพาทขึ้น โดยรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมได้ออกข้อตกลงฉบับแรก เลขที่ 304/กย.ลงวันที่ 7 สิงหาคม ปี ค.ศ.1997 (พ.ศ.2540) เมื่อได้ปฏิบัติตามข้อตกลงดังกล่าวแล้วกระบวนการไถ่เกี่ยข้อพิพาทขึ้นพื้นบ้านของ ส.ป.ป.ลาว ได้ขยายไปสู่สังคมประชาชนเป็นอย่างมาก เห็นว่าเนื้อหาบางส่วนยังไม่สอดคล้องกับสภาพสังคมที่เป็นจริงจึงต้องมีการปรับปรุงเนื้อหา ดังนั้นกระทรวงยุติธรรมจึงได้ออกข้อตกลงฉบับที่ 2 เลขที่ 08/กย.ลงวันที่ 22 กุมภาพันธ์ ปี ค.ศ.2005 (พ.ศ.2548) โดยมีการแก้ไขเพิ่มเติมหลักการที่สำคัญ กล่าวคือให้มืองค์กรในการรับรองหน่วยไถ่เกี่ยข้อขัดแย้งขึ้นหมู่บ้าน และปรับปรุงค่าบริการจากคูกรณีได้จำนวน 100,000 กีบ (323.88 บาท) คิดตามอัตราแลกเปลี่ยนเงินตราระหว่างประเทศ ณ วันที่ 15 ธันวาคม 2563 โดยเก็บจากคูกรณีฝ่ายละครึ่ง 50,000 กีบ (161.94 บาท) ข้อตกลงของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม”ว่าด้วยการสร้างตั้งและเคลื่อนไหวยของหน่วยไถ่เกี่ยข้อขัดแย้งขึ้นหมู่บ้าน” มาตรา 6 อีก 2 ปี ต่อมากองประชุมกระบวนการยุติธรรมใหญ่ ส.ป.ป.ลาว ได้มีการค้นคว้าและปรับปรุงข้อตกลงฉบับที่ 2 อีกครั้ง และได้ออกข้อตกลงฉบับที่ 3 เลขที่ 02/กย.ลงวันที่ 19 มีนาคม ปี ค.ศ.2007 (พ.ศ.2550) มาบังคับใช้โดยมีการแก้ไขเพิ่มเติมหลักการที่สำคัญ กล่าวคือ เปลี่ยนเอานายบ้านหรือผู้ใหญ่บ้านออกจากการเป็นประธานการไถ่เกี่ย แล้วกำหนดให้ ปกส.บ้าน (ตำรวจประจำหมู่บ้าน) และผู้ตงหน้า (ผู้ทรงคุณวุฒิ) เข้ามาเป็นผู้ไถ่เกี่ยได้ หลังจากนั้นในปี ค.ศ.2009 (พ.ศ.2552) กองประชุมกระบวนการยุติธรรมรากฐานทั่วประเทศ ได้ค้นคว้าและปรับปรุงข้อตกลงอีกครั้งมาเป็นข้อตกลงฉบับที่ 4 เลขที่ 210/กย.ลงวันที่ 19 ตุลาคม ปี ค.ศ.2009 (พ.ศ.2552) การปรับปรุงครั้งนี้เกิดจากความเห็นของที่ประชุม โดยมีหลักการ กล่าวคือมีการแก้ไขบางมาตรา และเพิ่มเติมใหม่อีก 8 มาตรา ซึ่งข้อตกลงฉบับนี้มีความชัดเจนมากกว่าฉบับเดิมๆ

2. หน่วยไถ่เกี่ยระดับหมู่บ้าน (หน่วยไถ่เกี่ยข้อขัดแย้งขึ้นหมู่บ้าน) ใน ส.ป.ป.ลาว หน่วยไถ่เกี่ยระดับหมู่บ้านนั้นถือเป็นหน่วยงานที่ตั้งขึ้นทั่วประเทศในทุกหมู่บ้านเพื่อช่วยเหลือประชาชนที่อยู่ห่างไกลจากศาลอำเภอ ซึ่งการไถ่เกี่ยข้อพิพาทดังกล่าวเป็นการใช้ประเพณีเพื่อถือปฏิบัติในการแก้ไขข้อพิพาททางแพ่งในชุมชน กล่าวคือ ข้อพิพาทเกี่ยวกับศาสนาชนเผ่า ครอบครัว หรือทรัพย์สิน เป็นต้น โดยการไถ่เกี่ยดังกล่าวจะเป็นไปตามข้อตกลงของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมว่าด้วยการสร้างตั้งและเคลื่อนไหวยของหน่วยไถ่เกี่ยข้อขัดแย้งขึ้นหมู่บ้าน ฉบับเลขที่ 210/กย.ลงวันที่ 19 ตุลาคม ปี ค.ศ.2009 (พ.ศ.2552)

ซึ่งข้อตกลงนี้จะช่วยให้องค์กรหมู่บ้านสามารถไกล่เกลี่ยข้อพิพาทได้เป็นอย่างดี อันเป็นการให้ความเป็นธรรม และคุ้มครองสิทธิของประชาชน อีกทั้งยังเป็นการประสานประโยชน์และความยุติธรรมกับองค์กรอื่นๆได้เป็นอย่างดี (นิตยา โพธิ์นอก และคณะ, 2560)

3. การจัดตั้งหน่วยไกล่เกลี่ยระดับหมู่บ้าน ในการจัดตั้ง (สร้างตั้ง) หน่วยไกล่เกลี่ยในระดับหมู่บ้านของ ส.ป.ป.ลาว นั้น มีขั้นตอนอยู่ 2 ขั้นตอน (นิตยา โพธิ์นอก และคณะ, 2560) กล่าวคือ ขั้นตอนแรก ได้แก่การคัดเลือกคณะทำงานหน่วยไกล่เกลี่ยข้อพิพาทระดับหมู่บ้าน (คณะทำงานหน่วยไกล่เกลี่ยข้อขัดแย้งขั้นหมู่บ้าน) โดยจัดให้มีการเลือกตั้งลงคะแนนหรือให้ประชาชนลงมติ ซึ่งบุคคลใดจะได้เป็นคณะทำงานจะต้องได้รับคะแนนเสียงส่วนมาก ในกรณีนี้จะต้องมีการประชุมโดยมีผู้แทนจากหน่วยงานด้านการยุติธรรมระดับเมืองและภาคส่วนอื่นๆ เข้าร่วมด้วย ขั้นตอนที่สอง การเสนอชื่อและการแต่งตั้ง โดยนายบ้านจะจัดทำบัญชีรายชื่อของผู้ที่ได้รับเลือกเสนอให้เจ้าเมืองลงนามแต่งตั้ง ตามข้อตกลงของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม ซึ่งคณะทำงานหน่วยไกล่เกลี่ยข้อพิพาทระดับหมู่บ้าน (คณะทำงานหน่วยไกล่เกลี่ยข้อขัดแย้งขั้นหมู่บ้าน) ประกอบด้วยหัวหน้า 1 คน รองหัวหน้า 1-2 คน และกรรมการที่มาจากหลายภาคส่วน ดังนี้

1. แนวลาสร้างชาติของหมู่บ้าน
2. องค์การปกครองหมู่บ้าน (ผู้ตางหน้า คณะผู้ใหญ่บ้าน)
3. สหพันธ์นักรบเก่า
4. สหพันธ์หญิงของหมู่บ้าน
5. ชาวหนุ่มประชาชน ปฏิวัติลาวของหมู่บ้าน
6. ผู้ทรงคุณวุฒิ หรือผู้ตางหน้าชนเผ่าภายในหมู่บ้าน
7. ป.ก.ส. ภายในหมู่บ้าน (ผู้ตางหน้าตำรวจประจำหมู่บ้าน)

นอกจากนี้ ยังมีเจ้าหน้าที่อีก 1 คน ทำหน้าที่เป็นเลขานุการเพื่อช่วยทำงานเป็นผู้บันทึกในเวลาการไกล่เกลี่ย เขียนบรรยายงานสรุปเหตุการณ์ต่าง ๆ ภายหลังการไกล่เกลี่ยสำเร็จลง และอื่นๆ โดยคณะทำงานหน่วยไกล่เกลี่ยข้อขัดแย้งขั้นหมู่บ้านของ ส.ป.ป.ลาว จะมีวาระอยู่ได้ 3 ปี ข้อตกลงของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมมาตรา 11 (ม.ป.ป.) เท่ากับนายบ้าน (ผู้ใหญ่บ้าน) ตามกฎหมายว่าด้วยการปกครองท้องถิ่น

4. คุณสมบัติของคณะทำงานหน่วยไกล่เกลี่ยข้อขัดแย้งขั้นหมู่บ้าน บุคคลที่จะได้รับการแต่งตั้งเป็นคณะทำงานหน่วยไกล่เกลี่ยข้อขัดแย้งขั้นพื้นบ้าน ของ ส.ป.ป.ลาว จะต้องมีความคุณสมบัติ ดังนี้

1. ต้องเป็นบุคคลที่ได้รับความไว้วางใจและถูกเลือกตั้งมาจากประชาชนภายในหมู่บ้าน

2. ต้องเป็นบุคคลที่มีการประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดี มีความน่าเชื่อถือ และเป็นผู้มีความซื่อสัตย์สุจริตต่อประชาชน

3. ต้องรู้และเข้าใจทั้งเป็นเอกภาพกับแนวทงนโยบายของพรรคและระเบียบกฎหมายของรัฐ และสามารถที่จะศึกษาอบรม ส่งเสริมประชาชนให้เคารพและปฏิบัติตามกฎหมายอย่างเข้มงวด

4. ต้องมีบทบาทในการเสริมสร้างความสามัคคีภายในหมู่บ้านให้สูงขึ้น

5. ต้องมีความสามารถเชิญชวนประชาชนภายในหมู่บ้านสร้างกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อผลประโยชน์ส่วนรวมของหมู่บ้าน

6. ต้องมีพรสวรรค์ในการศึกษาอบรมและแก้ไขข้อขัดแย้งด้วยการประนีประนอมโดยสันติวิธี และต้องมีคุณธรรมทางกฎหมายไม่เอนเอียงเข้าข้างฝ่ายหนึ่งฝ่ายใด

อย่างไรก็ตาม สำหรับหัวหน้าคณะในการไกล่เกลี่ยข้อขัดแย้งขึ้นหมู่บ้าน จะต้องได้รับการสนับสนุนจากสมาชิกของหน่วยไกล่เกลี่ยมากกว่าคนอื่น ๆ อีกทั้งมีความสามารถจัดตั้งและพาหน่วยไกล่เกลี่ยปฏิบัติหน้าที่ได้ดี ประกอบกับการเป็นตัวอย่างความสามัคคีที่ดีภายในหน่วยไกล่เกลี่ย และรู้จักรวบรวมความคิดเห็นต่อองค์กรจัดตั้งและบุคคลอื่น ๆ ในส่วนของรองหัวหน้าไกล่เกลี่ยข้อขัดแย้งขึ้นหมู่บ้านนั้นจะต้องเป็นบุคคลที่มีคุณสมบัติเช่นเดียวกับหัวหน้าหน่วยไกล่เกลี่ยข้อขัดแย้งขึ้นหมู่บ้านแต่ลำดับถัดลงมา

5. บทบาทของหน่วยไกล่เกลี่ยข้อขัดแย้งขึ้นหมู่บ้าน หน่วยไกล่เกลี่ยข้อขัดแย้งขึ้นหมู่บ้าน เป็นหน่วยงานระดับล่างจัดตั้งโดยประชาชนและมีบทบาท ดังนี้

1. แก้ไขข้อขัดแย้งต่าง ๆ ภายในบ้านด้วยการประนีประนอมตามการเสนอของคู่กรณี และแก้ไขคดีอาญาที่เด็กเป็นคนที่กระทำผิด

2. ช่วยองค์การปกครองหมู่บ้านศึกษาอบรมและปลุกกระตือรือร้นประชาชนบรรดาเผ่าภายในหมู่บ้านให้มีสติตื่นตัวเคารพและปฏิบัติตามระเบียบกฎหมาย

3. ช่วยองค์การปกครองหมู่บ้านสร้างให้เป็นหมู่บ้านปลอดคดีและร่วมมือกันในการจัดตั้งปฏิบัติคำตัดสินของศาลซึ่งคู่กรณีอยู่ภายในบ้านของตน

4. ประสานสมทบกับบรรดาองค์กรที่เคลื่อนไหวทางกระบวนการยุติธรรมและองค์กรอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องให้หนักแน่น เพื่อปกป้องสิทธิและผลประโยชน์อันชอบธรรมของประชาชนภายในหมู่บ้าน

6. สิทธิและหน้าที่ของหน่วยใกล้เคียงข้อขัดแย้งชั้นหมู่บ้าน การดำเนินการของหน่วยใกล้เคียงข้อขัดแย้งชั้นหมู่บ้านต้องปฏิบัติตามสิทธิและหน้าที่ ตามข้อตกลงของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม ว่าด้วยการสร้างตั้งและการเคลื่อนไหวของหน่วยใกล้เคียงข้อขัดแย้งชั้นหมู่บ้านอย่างเข้มงวดและมีสิทธิและหน้าที่ ดังนี้

1. สิทธิของหน่วยใกล้เคียงข้อขัดแย้งชั้นหมู่บ้าน ตามข้อตกลงของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม ประชาชนจำนวนมากยังไม่เข้าใจว่าหน่วยใกล้เคียงข้อขัดแย้งชั้นหมู่บ้านนี้มีสิทธิ ดำเนินการอะไรได้บ้าง เพื่อทำความเข้าใจให้กับประชาชนกระทรวงยุติธรรมของ ส.ป.ป.ลาว ได้จัดทำหนังสือคู่มือให้กับประชาชน เพื่อให้ประชาชนสามารถที่จะนำไปศึกษาด้วยตัวเอง และสามารถกำหนดสิทธิของหน่วยใกล้เคียงข้อขัดแย้งชั้นหมู่บ้านได้ดังนี้

ประการแรก มีสิทธิในการศึกษาอบรมกฎหมายให้กับหมู่บ้าน และใกล้เคียงข้อขัดแย้งในหมู่บ้านด้วยสันติวิธี

ประการที่สอง มีสิทธิรายงานขอความคิดเห็นจากนายบ้าน หรือคณะพรรครากฐานประจำหมู่บ้านเกี่ยวกับการใกล้เคียง

ประการที่สาม มีสิทธิเก็บค่าธรรมเนียมจากการบริการในการใกล้เคียง จากคู่กรณีจำนวน 100,000 กีบ(331.18 บาท) ต่อหนึ่งข้อขัดแย้งที่กำหนดไว้ โดยให้คู่กรณีรับผิดชอบฝ่ายละครึ่ง คือ 50,000 กีบ (165.594 บาท)

ประการที่สี่ มีสิทธิได้รับการคุ้มครองจากกฎหมาย

ประการที่ห้า มีสิทธิได้รับค่าแรงงาน โดยนำใช้เงินจากค่าบริการที่เก็บจากคู่กรณี

ประการที่หก ประสานสมทบกับองค์กรอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานของหมู่บ้าน

ประการที่เจ็ด มีสิทธิอื่นๆตามการมอบหมายให้กระทำการจากภาครัฐ

2. หน้าที่ของหน่วยใกล้เคียงข้อขัดแย้งชั้นหมู่บ้าน ในการทำหน้าที่ของหน่วยใกล้เคียงข้อขัดแย้งชั้นหมู่บ้านนั้น สิ่งที่สำคัญจะต้องเก็บข้อมูลหรือข้อเท็จจริงให้ได้และปฏิบัติหน้าที่ของตนให้ถูกต้องตามข้อตกลงของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม ซึ่งหน้าที่ที่สำคัญกล่าวคือ

ประการแรก จัดตั้งโฆษณาและอบรม ระเบียบ กฎหมายต่าง ๆ

ประการที่สอง โกล่เกลี่ยข้อขัดแย้งกฎหมายแพ่ง การค้า ครอบครัว และอื่น ๆ ตามการเสนอหรือการร้องขอคู่กรณีข้อขัดแย้งกัน

ประการที่สาม โกล่เกลี่ยคดีเด็กที่ได้กำหนดไว้ในกฎหมาย ว่าด้วยกฎหมายว่า การปกป้องสิทธิและผลประโยชน์เด็ก

ประการที่สี่ ให้ความช่วยเหลือในการชี้แจง ความแตกต่างระหว่างกฎหมาย ของรัฐบาลกับกฎหมายประเพณีของชนเผ่า

ประการที่ห้า ให้ความช่วยเหลือและร่วมมือกับศาลยุติธรรม ในการบังคับคดี เกี่ยวกับการใช้แทนค่าเสียหายทางแพ่งให้แก่คู่กรณีหรือผู้เสียหายดำรงอยู่ในบ้านของตน

ประการที่หก โกล่เกลี่ยคดีอาญาในกรณีการกระทำความผิดที่ไม่ร้ายแรงและ เป็นคดีที่สามารถยอมความได้ ซึ่งผู้เสียหายยังไม่ได้ฟ้องร้องขึ้นไปยังศาล แต่หากนำเสนอและ ร้องขอมายังหน่วยโกล่เกลี่ยข้อขัดแย้งชั้นหมู่บ้านพิจารณาแก้ไข เช่น การทำร้ายร่างกาย ระหว่างญาติด้วยกันที่ไม่ร้ายแรงหรือไม่ได้รับบาดเจ็บสาหัส การนินทาผู้อื่น การใส่ร้ายผู้อื่น การลักเล็กขโมยน้อย การกระทำความผิดต่อกรรมสิทธิ์ส่วนตัวของญาติด้วยกัน การหมิ่น ประมาทศพหรือชื่อเสียงของผู้ตาย การล่วงละเมิดเคหะสถาน และการล่วงละเมิดความลับ ส่วนตัว (ประมวลกฎหมายอาญาสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว, 2017)

ประการที่เจ็ด ช่วยองค์การปกครองท้องถิ่นสร้างครอบครัว และหมู่บ้านให้ กลายเป็นครอบครัวและหมู่บ้านปลอดภัย

ประการที่แปด ติดตามและศึกษาอบรมนักโทษที่ได้ปฏิบัติโทษเสร็จกับคืนสู่ หมู่บ้านของตน นอกนั้นยังติดตามบุคคลที่ถูกศาลตัดสินแล้วไม่ได้จำคุก แต่ส่งให้หมู่บ้านดูแล และศึกษาอบรมต่อไป

ประการที่เก้า ปฏิบัติตามหน้าที่อื่น ๆ ตามที่ได้รับมอบหมายจากองค์กร ปกครองบ้านและท้องถิ่นยุติธรรม

7. ข้อห้ามและการถอนตัวของหน่วยโกล่เกลี่ยข้อขัดแย้งชั้นหมู่บ้าน ในการทำหน้าที่ คณะทำงานของหน่วยโกล่เกลี่ยข้อขัดแย้งชั้นหมู่บ้าน นอกจากจะต้องปฏิบัติหน้าที่ด้วยความ ยุติธรรมแล้ว ยังมีข้อห้ามและการถอนตัวออกจากคณะทำงาน ดังนี้

1. ข้อห้ามสำหรับหน่วยโกล่เกลี่ยข้อขัดแย้งชั้นหมู่บ้าน มีดังนี้

ประการแรก ไม่ให้นำเอาคดีอาญาที่ร้ายแรงมาโกล่เกลี่ย

ประการที่สอง ไม่ให้โกล่เกลี่ยข้อขัดแย้งที่ขัดกับผลประโยชน์ของรัฐ

ประการที่สาม ไม่ให้ปรับ หรือลงโทษทางอาญา

ประการที่สี่ ไม่ให้อาาคดีที่ศาลประชาชน หรือคณะกรรมการแก้ไขข้อ
ขัดแย้งทางด้านเศรษฐกิจได้ตัดสินแล้วมาไกล่เกลี่ยอีก

2. การถอนตัวของหน่วยไกล่เกลี่ยข้อขัดแย้งชั้นหมู่บ้าน คณะหน่วยไกล่เกลี่ย
สามารถขอถอนตัวออกจากการไกล่เกลี่ยข้อขัดแย้งได้ในกรณี ดังนี้

ประการแรก คณะหน่วยไกล่เกลี่ยสามารถถอนตัวออกจากการไกล่เกลี่ย
ข้อขัดแย้งได้

ประการที่สอง มีปัญหาทางด้านสุขภาพของตนเอง

ประการที่สาม ข้อขัดแย้งผูกพันโดยตรงกับผลประโยชน์ของตนและ
ครอบครัว

ประการที่สี่ เป็นญาติของคู่กรณีฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดที่ขัดแย้งกัน

ประการที่ห้า คู่กรณีทั้งสองฝ่ายมีเหตุผลที่หนักแน่นไม่เห็นดีให้เข้า
ประกอบเป็นคณะหน่วยไกล่เกลี่ยข้อขัดแย้งดังกล่าว

ประการที่หก กรณีอื่น ๆ ที่เห็นว่ามีความจำเป็น

8. ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อขัดแย้งชั้นหมู่บ้าน ในการไกล่เกลี่ยแก้
ข้อขัดแย้งนั้น นอกจากจะมีคณะผู้ไกล่เกลี่ยแล้ว ยังมีบุคคลที่เกี่ยวข้องเข้าร่วมในการไกล่เกลี่ย
แก้ไขข้อขัดแย้งอีกอันประกอบด้วย ผู้ร้องขอ ผู้ถูกร้องขอ บุคคลที่สาม ผู้ตรวจหน้าองค์กรจัดตั้ง
ที่เกี่ยวข้องหรือผู้เข้าร่วมอื่น ซึ่งจะมีสิทธิ และภาระผูกพัน ดังนี้ (นิตยา โพธิ์นอก และคณะ,
2560)

1. ผู้ร้องขอมีสติ ดังนี้

ประการแรก ยื่นคำร้องหรือเสนอด้วยปากเปล่าต่อคณะแก้ไขข้อขัดแย้ง
ระดับหมู่บ้าน

ประการที่สอง เสนอข้อมูลหลักฐานเกี่ยวกับข้อขัดแย้ง

ประการที่สาม เสนอคำนำตัวบุคคลใดบุคคลหนึ่งในคณะแก้ไขข้อขัดแย้ง

ประการที่สี่ เสนอความเห็นเกี่ยวกับการแก้ไข

ประการที่ห้า ทวงให้ปฏิบัติการบันทึกของการแก้ไขข้อขัดแย้ง

ประการที่หก นำใช้สิทธิอื่นตามกฎหมายและระเบียบการ

2. ผู้ร้องขอ มีภาระผูกพัน ดังนี้

ประการที่แรก เข้าร่วมการแก้ไขข้อขัดแย้งตามการเชิญของคณะแก้ไข
ข้อขัดแย้ง

ประการที่สอง จ่ายค่าบริการในการแก้ไขข้อขัดแย้ง

ประการที่สาม เคารพและปฏิบัติระเบียบของการแก้ไขข้อขัดแย้ง

ประการที่สี่ ปฏิบัติตามบันทึกการแก้ไขข้อขัดแย้ง

ประการที่ห้า ปฏิบัติการผูกพันอื่น ตามกฎหมาย และระเบียบการ

3. สำหรับผู้ถูกร้องขอ มีสิทธิ์ ดังนี้

ประการแรก รับรู้การยื่นคำร้องขอหรือการเสนอ

ประการที่สอง เสนอข้อมูลหลักฐานเกี่ยวกับข้อขัดแย้ง

ประการที่สาม เสนอคัดค้านตัวบุคคลใดบุคคลหนึ่งในคณะแก้ไขข้อขัดแย้ง

ประการที่สี่ เสนอความเห็นเกี่ยวกับการแก้ไข

ประการที่ห้า นำใช้สิทธิ์อื่นตามกฎหมายและระเบียบการ

4. ผู้ถูกร้องขอ มีภาระผูกพัน ดังนี้

ประการแรก เข้าร่วมการแก้ไขข้อขัดแย้งตามการเชิญของคณะแก้ไขข้อ

ขัดแย้ง

ประการที่สอง จ่ายค่าบริการในการแก้ไขข้อขัดแย้ง

ประการที่สาม เคารพและปฏิบัติระเบียบของการแก้ไขข้อขัดแย้ง

ประการที่สี่ ปฏิบัติตามบันทึกการแก้ไขข้อขัดแย้ง

ประการที่ห้า ปฏิบัติการผูกพันอื่น ตามกฎหมายและระเบียบการ

กระบวนการของการไกล่เกลี่ย มีข้อห้ามสำหรับคู่กรณีไม่ให้แสดงพฤติกรรมบางอย่าง ได้แก่ ให้ข้อมูลหรือเอกสารที่ไม่ถูกต้องตามความเป็นจริง แสดงกิริยามารยาทที่ไม่สุภาพ ไม่เหมาะสม บังคับ ชูเชื้อ หรือขัดขวาง ใช้ความรุนแรงต่อคณะแก้ไขข้อขัดแย้งและคู่กรณี ให้ผลประโยชน์ใดๆ แก่คณะแก้ไขข้อขัดแย้งมีพฤติกรรมอื่นที่เป็นการละเมิดกฎหมายและระเบียบ

9. วิธีการและขั้นตอนการไกล่เกลี่ยของหน่วยไกล่เกลี่ยข้อขัดแย้งชั้นหมู่บ้าน จะดำเนินการตามขั้นตอนต่างๆ ดังนี้

1. เมื่อได้รับการเสนอ หรือร้องขอจากพลเมืองแล้ว หน่วยไกล่เกลี่ยต้องแจ้งให้คู่กรณีทราบแล้วจัดตั้งคณาภิچارณาข้อขัดแย้งภายใน 7 วัน โดยสืบรู้ เก็บหลักฐาน ข้อมูลหลักฐานตัวจริง เพื่อเป็นแหล่งอ้างอิงในการไกล่เกลี่ย หน่วยไกล่เกลี่ยเป็นผู้กำหนดวัน เวลา สถานที่ เชิญคู่กรณีที่ขัดแย้ง และพยานเข้าร่วมการไกล่เกลี่ย การดำเนินการไกล่เกลี่ย

แต่ละครั้งจะดำเนินได้ก็ต่อเมื่อมีคณะใกล้เคียงเกินกึ่งหนึ่งเข้าร่วม ในกรณีที่จำเป็นอาจเชิญผู้เกี่ยวข้องหรือประชาชนจำนวนหนึ่งมาร่วมด้วยก็ได้เพื่อช่วยประกอบความคิดเห็นเพิ่มเติม

2. ถ้าหากคู่อริฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง ไม่เข้ามาร่วมการไกล่เกลี่ยตามการเชิญมากกว่าสามครั้งโดยไม่มีเหตุผล ให้หน่วยไกล่เกลี่ยข้อขัดแย้งชั้นหมู่บ้านส่งคำร้องขอหรือใบเสนอพร้อมเอกสารทั้งหมดคืนให้แก่ผู้ร้องขอในเบื้องต้น เพื่อไปฟ้องร้องต่อองค์การที่มีประสิทธิภาพและอำนาจตามกระบวนการยุติธรรม

3. การไกล่เกลี่ยคดีเด็กต้องให้พ่อ แม่ หรือผู้ปกครองของเด็กเข้าร่วมทุกครั้ง

4. ในการไกล่เกลี่ยแต่ละครั้ง ต้องทำบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษร แล้วอ่านต่อหน้าคู่อริที่ขัดแย้ง พยาน และผู้เข้าร่วมแล้วลงลายมือชื่อไว้เป็นหลักฐาน

ในบทบันทึกจะต้องเขียนอย่างละเอียดชัดเจนรายชื่อคณะ และผู้เข้าร่วมสถานที่วันเวลาไกล่เกลี่ย เหตุการณ์จริงที่เกิดข้อขัดแย้ง การให้การของคู่ขัดแย้ง การตกลงยินยอมแก้ไขหรือไม่ยินยอมแก้ไขข้อขัดแย้ง และอื่น ๆ

5. ถ้าคู่อริไม่สามารถตกลงกันได้ ให้คณะหน่วยไกล่เกลี่ยนำเสนอคณะพรรครากฐานของกลุ่มบ้านช่วยศึกษาอบรมเพิ่มเติม ถ้าหากไม่สามารถประนีประนอมยอมความกันได้ให้ส่งบทบันทึกพร้อมกับสำนวนข้อขัดแย้งไปให้สำนักงานยุติธรรมอำเภอ (ห้องการยุติธรรม) เพื่อศึกษาอบรมไกล่เกลี่ยอีกครั้ง และถ้ายังไม่สำเร็จจึงแนะนำให้คู่อริที่ขัดแย้งกันไปฟ้องร้องต่อองค์การที่มีสิทธิและอำนาจดำเนินคดีตามกระบวนการยุติธรรม

6. การไกล่เกลี่ยข้อขัดแย้ง ถ้าคู่อริไม่สามารถตกลงกันได้ จะทำหลายครั้งก็ได้ แต่ไม่ให้เกินสามครั้ง

10. ผลและการบังคับหลังการไกล่เกลี่ย ภายหลังจากสิ้นสุดการไกล่เกลี่ยข้อขัดแย้งแล้ว ในส่วนของผลการไกล่เกลี่ยข้อขัดแย้งชั้นหมู่บ้านจะมีผลเป็น 2 กรณี ดังนี้

1. กรณีตกลงกันได้ คณะไกล่เกลี่ยหรือผู้บันทึกการไกล่เกลี่ยจะต้องมีการจัดทำบันทึกเกี่ยวกับปัญหาต่างๆอย่างละเอียดและชัดเจน การยินยอมตกลงด้วยการประนีประนอมของคู่พิพาทด้วยความสมัครใจ โดยไม่ได้มีการข่มขู่จากฝ่ายหนึ่งฝ่ายใด เพราะการตกลงของคู่อรินั้นจะเป็นเอกภาพในการยอมรับ และวิธีการปฏิบัติเกี่ยวกับปัญหาต่าง ๆ ที่พิพาทกันนั้น โดยเฉพาะค่าเสียหายทางแพ่ง ค่าสินไหมทดแทน ค่ารักษาสุขภาพ ค่าขาดแรงงาน หรือขาดประโยชน์ เป็นต้น อีกทั้งข้อเสนอต่างๆของคู่อริ เช่น กำหนดเวลา สถานที่วิธีการทดแทนค่าเสียหาย และอื่นๆ

อนึ่ง บันทึกดังกล่าวจะต้องอ่านต่อหน้าคู่กรณีและผู้เข้าร่วมรับฟัง และให้คู่กรณี พร้อมคณะใกล้เคียงลงลายมือชื่อไว้เพื่อเป็นหลักฐานและมีผลในการบังคับปฏิบัติที่บันทึกการไกล่เกลี่ยนี้จะจัดทำขึ้น 3 ฉบับ มอบให้คู่กรณีฝ่ายละ 1 ฉบับ อีก 1 ฉบับเก็บไว้ที่สำนักงานเอกสารการไกล่เกลี่ย อย่างไรก็ตาม หากคู่กรณีฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดไม่ปฏิบัติตามบันทึกข้อตกลงในการไกล่เกลี่ยนั้น ก็เป็นหน้าที่ของคณะใกล้เคียงข้อขัดแย้งชั้นหมู่บ้านโดยจะเป็นผู้ติดตามผลักดันให้คู่กรณีเร่งรัดปฏิบัติตามข้อตกลงตามที่ได้บันทึกไว้จนเกิดผลสำเร็จ และหากคู่กรณียังไม่ปฏิบัติตามอีกคู่กรณีอีกฝ่ายก็จะต้องไปฟ้องยังศาลยุติธรรมพร้อมความเห็นของคณะใกล้เคียงข้อขัดแย้งชั้นหมู่บ้านต่อไป

2. กรณีตกลงกันไม่ได้ คณะใกล้เคียงหรือผู้บันทึกการไกล่เกลี่ยจะต้องมีการจัดทำบันทึกเกี่ยวกับปัญหาต่างๆอย่างละเอียดและชัดเจน ซึ่งบันทึกดังกล่าวนี้จะถูกใช้เป็นเอกสารข้อมูลอ้างอิงให้กับคณะพรครากฐานของกลุ่มบ้าน และสำนักงานยุติธรรมอำเภอในการพิจารณา หรือเป็นข้อมูลให้กับการดำเนินคดีขององค์กรที่เกี่ยวข้องในกรณีที่จะต้องดำเนินคดีตามกระบวนการยุติธรรม

สรุป

กระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทเป็นรูปแบบหนึ่งในการระงับข้อพิพาททางเลือกที่ทั่วโลกนิยมใช้ ซึ่งเป็นวิธีการที่มีความยืดหยุ่นและเป็นธรรมชาติเหมาะสำหรับการระงับข้อพิพาทในระดับท้องถิ่นหรือชุมชนเป็นอย่างดี การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทมีความสำคัญอย่างยิ่งที่จะช่วยให้คู่กรณียุติปัญหาความขัดแย้งกันได้ก่อนที่จะนำคดีเข้าสู่การพิจารณาคดีของศาล อันเป็นการลดจำนวนคดีขึ้นสู่ศาล และไม่ต้องเสียงบประมาณจำนวนมากในส่วนของการพิจารณาคดี อีกทั้งคู่กรณีไม่ต้องเสียเวลาและค่าใช้จ่ายจำนวนมาก รวมทั้งยังเป็นการรักษาความสัมพันธ์อันดีของคู่กรณีได้อีกด้วย

สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทระดับท้องถิ่นของ ส.ป.ป.ลาว นั้นให้ความสำคัญกับระบบยุติธรรมทางเลือกเป็นระบบยุติธรรมหลักของประเทศ กล่าวคือกำหนดให้มีการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทก่อนที่จะใช้ระบบยุติธรรมกระแสหลักนั่นเอง การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทระดับท้องถิ่นของ ส.ป.ป.ลาว เป็นไปตามข้อตกลงของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม ว่าด้วยการสร้างตั้งและการเคลื่อนไหวของหน่วยไกล่เกลี่ยข้อขัดแย้งชั้นบ้าน โดยมีหน่วยไกล่เกลี่ยข้อขัดแย้งชั้นบ้านทุกหมู่บ้านประกอบด้วยหลายภาคส่วนในรูปแบบ

คณะกรรมการ วิธีการกล่าวคือ เมื่อหน่วยใกล้เคียงได้รับเรื่องจากคูกรณี แล้วแจ้งให้อีกฝ่ายทราบ กำหนดวัน เวลา สถานที่เพื่อทำการไกล่เกลี่ยโดยคูกรณีเสียค่าใช้จ่าย เวลาที่ใช้ในการไกล่เกลี่ยกำหนดเป็นครั้งๆ จะไม่เกินสามครั้ง สำหรับผลของการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทนั้นกรณีตกลงกันได้ให้ทำบันทึกลงชื่อเป็นหลักฐานและมีผลบังคับทันที หากคูกรณีไม่ปฏิบัติตามเป็นหน้าที่ของหน่วยใกล้เคียงข้อขัดแย้งขึ้นบ้านจะต้องเร่งรัดติดตามผลักดันให้ปฏิบัติตามข้อตกลงให้ได้ และหากยังไม่ปฏิบัติตามอีก คูกรณีอีกฝ่ายนำบันทึกข้อตกลงดังกล่าวไปฟ้องศาลพร้อมความเห็นของหน่วยใกล้เคียงข้อขัดแย้งขึ้นบ้าน กรณีตกลงกันไม่ได้หน่วยใกล้เคียงทำการบันทึกไว้เป็นหลักฐาน ซึ่งบันทึกดังกล่าวจะถูกส่งไปพร้อมเพื่อเป็นเอกสารอ้างอิงข้อมูลในการดำเนินคดีตามกระบวนการยุติธรรมต่อไป

สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว เป็นประเทศที่ได้มีการปรับและเลือกเอากฎหมายในส่วนที่ดีและเหมาะสมกับ วัฒนธรรม จารีตประเพณี สังคม และการดำรงชีวิตของประชาชน ประกอบกับมีนโยบายใช้การระงับข้อพิพาททางเลือกโดยการไกล่เกลี่ยในชุมชนก่อนเพื่อเป็นการลดคดีขึ้นสู่ศาล ซึ่งเป็นผลทำให้สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวมีคดีขึ้นสู่การพิจารณาของศาลน้อยมากนั่นเอง

ข้อเสนอแนะคือ เมื่อได้ทราบถึงกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวมาแล้วนั้น ทำให้เกิดเป็นแนวความคิดที่จะนำมาปรับพัฒนาเพื่อให้สอดคล้องกับกระบวนการไกล่เกลี่ยของราชอาณาจักรไทย ดังนี้

1. ควรมีการปรับปรุงหรือแก้ไขกฎหมาย กระบวนการไกล่เกลี่ยโดยเฉพาะในกรณีที่จะนำคดีขึ้นฟ้องต่อศาล ควรให้มีการนำข้อพิพาทนั้นเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยก่อนฟ้องศาลซึ่งจะเป็นการลดภาระข้อพิพาทก่อน อันเป็นวิธีที่จะช่วยลดคดีขึ้นสู่การพิจารณาชั้นศาลได้มาก
2. ควรทำการประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนทั่วไปได้รับทราบว่าที่อำเภอมีการให้บริการวิธีการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทกับประชาชนโดยไม่เสียค่าใช้จ่าย และจะไม่ต้องไปใช้บริการที่ชั้นศาลซึ่งจะเป็นการประหยัดเวลา ประหยัดค่าใช้จ่าย อีกทั้งควรจัดทำเอกสารและเผยแพร่กฎหมายหรือข้อบังคับว่าด้วยการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทให้กับประชาชนในท้องถิ่นได้ทราบโดยทั่วกัน
3. ควรจัดทำทะเบียนผู้ไกล่เกลี่ยโดยการจำแนกตามความเชี่ยวชาญลักษณะของข้อพิพาท เพื่อให้เป็นผู้ไกล่เกลี่ยที่มีความชำนาญเฉพาะด้าน ซึ่งจะเป็นที่ยอมรับของประชาชนและสังคมโดยทั่วกันพร้อมทั้งมีการอบรมให้ความรู้แก่ผู้ไกล่เกลี่ยเป็นประจำ
4. ควรจัดหน่วยไกล่เกลี่ยข้อพิพาทแบบเคลื่อนที่ออกไปให้บริการนอกสถานที่แก่ประชาชนโดยทั่วไปเป็นประจำ เพื่อให้บริการ และเป็นการขยายการให้บริการ ในการไกล่เกลี่ย

ข้อพิพาทซึ่งยังมีประชาชนอีกจำนวนไม่น้อยที่อยู่ห่างไกลอาจเข้าไม่ถึงกระบวนการยุติธรรมทางเลือกเช่นนี้

5. ควรมีการบรรจุวิชากระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในระดับอุดมศึกษาเปิดการเรียนการสอน ซึ่งจะทำให้มีพื้นฐานและเกิดความเข้าใจยิ่งขึ้น ซึ่งปัจจุบันนี้ในระบบการศึกษาระดับอุดมศึกษายังไม่มีการบรรจุวิชากระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทให้กับนักศึกษาได้เรียนและนำไปปฏิบัติ อาจเพียงแต่มีการเรียนการสอนในวิชากฎหมายต่างๆที่จะนำไปเป็นข้อต่อสู้ทางศาลซึ่งเป็นกระบวนการยุติธรรมกระแสหลักเท่านั้น

เอกสารอ้างอิง

กฎหมายว่าด้วยวิธีพิจารณาความแพ่งสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว. (1990).

กฎหมายว่าด้วยวิธีพิจารณาความแพ่งสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ค.ศ.

1990. ลาว: สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว.

ถวิลวดี บุรีกุล และคณะ. (2562). ระบบยุติธรรมชุมชนในประเทศประชาคมอาเซียน:

กรณีศึกษาสาธารณรัฐฟิลิปปินส์. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์การพิมพ์แก่นจันทร์.

นิตยา โพธิ์นอก และคณะ. (2560). ระบบยุติธรรมชุมชนใน ประเทศประชาคมอาเซียน :

กรณีศึกษาสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว. ใน รายงานฉบับสมบูรณ์โครงการศึกษา. กรุงเทพมหานคร: สถาบันพระปกเกล้า.

ประมวลกฎหมายอาญาสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว. (2017). ประมวลกฎหมาย

อาญาสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ฉบับปี ค.ศ.2017. ลาว: สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว.

รัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว. (2015).

สมยศ เชื้อไทย. (2551). ความรู้กฎหมายทั่วไป คำอธิบายกฎหมายแพ่ง: หลักทั่วไป. (พิมพ์ครั้งที่ 15). กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน.

สุวรรณ วงษ์การค้า. (2563). แนวทางการจัดทำกฎหมายต้นแบบว่าด้วยการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทระดับท้องถิ่น. ใน ดุษฎีนิพนธ์นิติศาสตรดุษฎีบัณฑิต. ปทุมธานี: มหาวิทยาลัยปทุมธานี.

หัวหน้าภาควิชากฎหมายแพ่ง มหาวิทยาลัยเวียงจันทน์ สปป.ลาว. (6 มีนาคม 2562). (วิไซ สีหาปันยา, ผู้สัมภาษณ์)

Goldberg Stephen B. et al. (1985). Dispute Resolution. Boston USA: Little Brown and Company.

Michael L. Moffitt and Robert C. Bordone. (2005). The Handbook of Dispute Resolution. USA: Jossey-Bass.